ڕۆشنبیران لە نێوان بەرهەمهێنانی مەعریفە و کۆکردنەوەی ئیمزادا

مەریوان وریا قانیع

ڕۆشنبیر کێیە؟

لە هەموو لێدوانێکدا لەسەر ڕۆشنبیر و ڕۆڵی ڕۆشنبیر لە کۆمەڵگادا پێویستە پێشوەخت مەبەست و بۆچوونمان سەبارەت بە چەمکی ڕۆشنبیر ڕوونکەینەوە. گەر ئەم چەمکە بە وردی دەستنیشاننەکەین و مانا جیاوازەکانی تاووتوێنەکەین، ئەوکات نازانین باسی چی و کێ و کام هێز و سیاقی مێژوویی ئەکەین. ڕاستە هەموو پێناسێک بەشێوەیەک لە شێوەکان جۆرێکە لە خیانەت لەو بابەتەی کە پێناسیدەکات، چونکە هیچ پێناسێک ناتوانێت کۆی ئاڵۆزییەکانی ئەو دیاردەیە نیشاندات کە دەخوازێت پێناسیکات، بەڵام پێناسکردن وەک زۆر لایەنی تری کاری مەنهەجی ناچارییەکە و ناتوانین دەستبەرداری بین.

وەک سەرەتا لەو ڕاستییە سۆسیۆلۆژییەوە دەستپێدەکەم، کە ناکرێت پێناسێکی جێگیر و هەمیشەییمان بۆ ڕۆشنبیر و ڕۆڵی ڕۆشنبیر هەبێت، پێناسێکی میعیاری کە بۆ هەموو کات و سات و هەلومەرجێکی مێژوویی و کۆمەڵایەتیی و سیاسیی بشێت. بە سەهووداچوونێکی گەورەیە پێمانوابێت دەتوانین ماناکانی ڕۆشنبیر و ڕۆشنبیریی بە یەکجاری و بۆ هەتاهەتایە، دەستنیشانکەین. ڕۆشنبیران بە حوکمی ئەوەی لە قۆناغی جیاجیادا ئەرکی جیاجیایان لەسەرە، بۆیە لە بەردەمی هەلومەرجە مێژووییە جیاجیاکانیشدا مانای جیاواز دەگرنەخۆ. بۆ نموونە ڕۆشنبیرێک کە لە بەردەم پرسیاری داگیرکردنی ئایندا بۆ ژیان وەستابێت و فەتوای ئاینی بەرهەمهێنی هەقیقەت بێت، ئەرکێکی لەسەرە جیاواز لە ئەرکی ڕۆشنبیرێک کە لە بەردەم پرسیاری داگیرکردنی تەکنیکدا بۆ ژیان ڕاوەستابێت و عەقلانییەت لە پەلاماردانی بنکە ڕۆحییەکانی ژیاندا بێت. ڕۆشنبیرێک لە سەرزەمینێکدا بژی حیزب تێیدا ماناکانی نیشتیمان و نەتەوە و هاووڵاتیبوون دەستنیشانکات، حیزب خاوەنی ئابووری و میدیا و لەشکر بێت، حیزب بۆ کۆمەڵگا و لەباتی کۆمەڵگا و لەسەرەوەی کۆمەڵگا بدوێت، جیایە لە ئەرکی ڕۆشنبیرێکی دیکە کە لەبەردەم دەوڵەتێکی دیموکراسی خۆشنوودگەرادابێ و خودی کۆمەڵگا خۆشی خاوەنی ئیرادە و هێزێکی گەورەی لێپرسینەوە و چاودێریکردن و تەعبیر و پیادەکردنی گۆڕانکاریبێت. ئەرکی ڕۆشنبیر لە وڵاتێکدا تێیدا هەموو دەسەڵاتەکان لە دەستی سەرکردەیەکی سیاسی، یان مەکتەبی سیاسی حیزبێک، یان لەدەستی خێزان و بنەماڵەیەکی دیاریکراودا کۆکرابێتەوە، جیاوازە لەئەرکی ڕۆشنبیر لە وڵاتێکدا دەسەڵاتەکان لەیەکدی جیاکرابنەوە و یاسا و دەزگای یاسایی سەروەربێت و کۆمەڵگا توانای لێپرسینەوە و چاودێری هێزە سیاسییەکانی هەبێت. ڕۆشنبیر لە وڵاتێکدا سایکۆلۆژیای دیکتاتۆرێک لە شوێنی یاسا کاربکات، ڕووبەڕووی کۆمەڵێک پرسیار دەبێتەوە جیاواز لەوەی لە وڵاتێکدا بژی دەستوور حوکمی بکات. لە وڵاتێکدا کە کارمەندبوون لە دەزگا گشتییەکاندا پرنسیپەکانی هاوڵاتیبوون و لێزانی و چالاکبوون بیانبات بەڕێوە، ڕۆشنبیران ئەرکێکیان لەسەرە جیاواز لەوەی لە وڵاتێکدا ئینتیمای حیزبی تێیدا سەرچاوەی دابەشکردنی کارە گشتییەکان و بەرەوپێشەوەچوونی وەزیفی بێت. لە هەموو ئەمانەش گرنگتر ئەرکی ڕۆشنبیر لە ناوەندێکی فیکری و ڕۆشنبیریدا کە تاڕادەیەکی

زۆر چۆڵەوانییەکی گەورە بێت و فیکر لە غیابی مەنهەج و غیابی دەزگای زانستی و غیابی کۆمەڵێک بەها و نۆرم و تەکنیکی کارکردنی زانستییانەی جیدیدا بژی، زۆر جیاوازە لە ئەرکی ڕۆشنبیر لە ناوەندێکی دیکەدا کە دەیەها دەزگای لێکۆڵینەوە و تۆژینەوە و نووسین و بەرهەمهێنانی مەعریفی و فیکری هەبێت و خودی کایە ڕۆشنبیرییەکانیش هەڵگری زەخیرەیەکی مەنهەجی و فەلسەفی و زانستی گەورەبن.

وەک دەبینین ناکرێت و لە ڕاستیدا هەڵەشە بەشێوەیەکی ڕەها پێناسی ڕۆشنبیر و ڕۆڵی ڕۆشنبیر بکەین. بەڵام وەک گووتمان بۆئەوەی بتوانین قسە لەسەر ڕۆشنبیر و ڕۆڵی ڕۆشنبیر بکەین ناچارین پێناسێکمان هەبێت، پێناسێک لەگەڵ ڕۆحی ئەم ساتەوەختەی ژیانی کۆمەڵایەتی و سیاسی و فەرهەنگی کۆمەڵگای ئێمەدا بگونجێت. دەڵێم لەگەڵ ڕۆحی ئەم ساتەوەختەی ئێستادا، چونکە بەبۆچوونی من ماناکانی ڕۆشنبیر و ڕۆڵی ڕۆشنبیر لە ئێستای گەشەکردن و گۆڕانی کۆمەڵگای ئێمەدا هەمان ئەو پێناسەیە نابێت کە لە شەستەکان و هەفتاکان و هەشتاکاندا بۆ ڕۆشنبیرمان هەبووە، قۆناغی دوای ڕاپەڕین و هاتنە سەرکاری دەسەڵاتی کوردی قۆناغێکە لەڕووی نەوعییەوە جیاوازە لە قۆناغی بەر لە ڕاپەڕین و خەباتی چەکدار، لە یەکەمیاندا حەماسەت یاسای سەرەکییە و لە دووەمیاندا عەقلانییەت، بێگومان زۆر جیاوازی سیاسی و فیکری و کۆمەڵایەتی دیکەش هەن کە ئێرە شوێنی باسکردنیان نین. بەهەرحاڵ نەبوونی پێناس وادەکات نەتوانین سنووری ئەو دیاردانە دەستنیشانکەین کە دەمانەوێت لەسەریان بدوێین، کە ئەمەشمان نەکرد دەکەوینە ناو تێکەڵ و پێکەڵییەکی بێبڕانە و هەمەلایەنەوە کە هەر قسەکردن و گوفتارێک لەناویدا بێمانا دەردەچێت، بۆ نموونە گەر پێناسێکمان بۆ ڕۆشنبیر نەبوو، ئەوکات مەلەوانێک و ڕۆشنبیرێکمان لێدەبێت بەیەک و بەم بەسەهووداچوونە گەورەیەش هەم سەر لە خۆی و هەم سەر لە خوێنەران و هەم سەر لەو کۆمەڵگایەش دەشێوێنیت کە دەخوازێت تاک و گروهە جیاجیاکانی ناو هەناوی خۆی و ئەرکەکانیان بناسێت و بەم ناسینەشی ئەگەر و سنوورەکانی گۆڕان و پێشکەوتنی خۆی بەشێوەیەکی گشتی دەستنیشانبکات. بۆ خۆلادان لەم بێسەروبەرییە مەعریفییە با سەرنج لەم چەند خاڵەی خوارەوە بدەین:

سەرەتا من چەمکی ڕۆشنبیر لە چەمکی خوێندەوار جیادەکەمەوە، ئەم جیاکردنەوەیەش بۆ ئەوە نییە پێمناوابێت یەکێکیان لەویدیکەیان باشتر یان گرنگتربێت، بۆ نموونە پێموابێت ڕۆشنبیران لە خوێندەواران گرنگترن یان بەپێچەوانەوە. نا مەسەلەکە مەسەلەی مەنهەجە و وابەستەی ئەو دیدە سۆسیۆلۆژییەیە کە دەخوازێت سنووری گروهەکانی ناو هەناوی کۆمەڵگایەک بە یەکدی تێکەڵنەکرێت و لە ڕووی سۆسیۆلۆژییەوە بشێت بتوانین قسە لەسەر هێزە جیاجیاکان بکەین. بێگومان ڕۆشنبیران بە تەنها خوێندەوارانی ڕۆژگاری خۆیان نیین، بەڵکو لەیەککاتدا خوێندەوار و شتێکی دیکەشن. جارێکی دیکە دەیڵێمەوە، مەبەست لەم بۆچوونە ئەوە نییە واینیشاندەین ڕۆشنبیران زیرەکتر، ووشیارتر یان هەر ترێکی دیکەن لە پەیوەندیاندا بە خوێندەوارانەوە؛ نا ئێمە لێرەدا کە باس لە ڕۆشنبیر دەکەین باس لە هەموو خوێندەواران ناکەین، بەڵکو لەسەر جۆرێکی تایبەتی خوێندەوار دەدوێین کە بە ڕۆشنبیر ناونووسیدەکەین. دەشێت ئێمە کەسێکمان هەبێت زۆر خوێندەواربێت، بەڵام ڕۆشنبیر نەبێت، واتە نەچێتە ناو چوارچێوەی ئەو پێناسەوە ئێمە بۆ ڕۆشنبری دەکەین، بەڵام ئێمە ناتوانین قسە لە ڕۆشنبیر بکەین بەبێ بوونی خوێندەوارییەکی پتەو. ئەم جیاکارییە گرنگە نە لەبەر ئەوەی ڕۆشنبیران لە خوێندەواران گرنگتر یان پێویسترن، هەروەها مەسەلەکە مەسەلەی باشتربوون یان خراپتربوون نییە، مەسەلە مەسەلەی جیاکردنەوەی هێزە جیاجیاکان و ئەرکە جیاجیاکان و پێناسە جیاجیاکانە لە یەکدی، مەسەلە مەسەلەی توانای شیکارگەری کۆمەڵایەتی و ناونانی هێزە کۆمەڵایەتییە جیاجیاکانی ناو کۆمەڵگایە هەرکەس بەپێی شوێن و جێ و مانای خۆی. ئێمە ناتوانین هەموو قەڵەمبەدەستێک بە ڕۆشنبیر نانووسکەین، چونکە گەر ئەمەمان کرد ئەوکات چەمکی ڕۆشنبیر ئەوەندە بەرفراواندەبێت کە هیچ نرخێکی ئیجرائی و مەنهەجییانەی نامێنێتەوە و بەکارهێنان و

بەکارنەهێنانی هیچ مانایەکی سۆسیۆلۆژی و فەرهەنگی نابێت. بۆیە من لێرەدا ڕۆشنبیران بەو گروهە تایبەتە پێناسدەکەم کە کاریان بەرهەمهێنانی مەعریفەیەکی مەنهەجی و ڕەخنەییانەیە لەڕێگای بەگەڕخستنێکی ڕەخنەگرانەی عەقڵ و فانتازیایەکی پشتئەستوور بە دەسکەوتە گەورەکانی عەقڵ. خاڵی هەرە سەرەکی ئەم پێناسەیە لەوەدایە کە ناتوانین تەنانەت بەوانەش کە عەقڵ بەتەنها بۆ بەرهەمهێنانی مەعریفە بەکاردەهێنن بڵێین ڕۆشنبیر. ڕۆشنبیر لەم پێناسەدا ئەو کەسەیە کە عەقڵ بەشێوەیەکی ڕەخنەیی بەکاردەهێنێت، ڕەخنەییبوونی عەقڵ مەرجێکی بنەڕەتی و سەرەکی ڕۆشنبیربوونە. گەر ئەم مەسەلەیە زیاتر ڕوونکەینەوە دەکرێت بڵێین ڕۆشنبیر ئەوکەسەیە کە عەقڵ وەک چالاکییەکی گومانکەر بەکاردەهێنێت، وەک پەلاماردەرێکی بەردەوام بۆ سەر پایە تەقلیدی و نا دیموکراتی و ناجێدییەکانی کۆمەڵگا و سیاسەت، وەک تێکشکێنەری تەرزە باوەکانی چێژ و ئیستاتیکا، وەک ڕەخنەگرێکی سەرسەختی دەسەڵات و شێوازەکانی کارکردنی دیسپلینئامێزانەی دەسەڵات، وەک داواکەرێکی دادپەروەری یەکسانی نێوان نێر و مێ، هتد... بۆ زیاتر ڕوونکردنەوەی ئەم بۆچوونەی سەرەوە با سەرنجێک لەم نموونەیە بدەین:

کەسێکمان هەیە بەرنامەی حیزبێکی سیاسی دادەڕێژێت، بۆ ئەوەی ئەو حیزبە لە هەڵبژاردندا زۆرترین دەنگ بباتەوە؛ ئەم بەرنامەیەش وا دادەڕێژێت ئەو حیزبە بتوانێت کاربکاتە سەر دەنگدەران و وایانلێبکات دەنگ بۆ حیزب و لایەنەکانی دیکە نەدەن. بێگومان ئەم کەسە لە دانانی ئەم بەرنامەیەدا چەندەها حیساباتی عەقڵیی ورد دەکات و سەیری فاکتەرە جیاوازەکانی بردنەوە، لە سایکۆلۆژیاوە بۆ سۆسیۆلۆژیا و لە فانتازیاوە بۆ عەقڵ و چەندەها شتی دیکەش دەکات. بەڵام بەپێی ئەو پێناسەیەی سەرەوە ناکرێت ئەوکەسە بە ڕۆشنبیر ناوببەین و ناشتوانین ئەو ڕۆڵەش کە دەیبینێت بە ڕۆڵێکی ڕۆشنبیرانە بدەینە قەڵەم. بەڵام کەسێکی دی کە ئەرکی خوێندنەوەیەکی ڕەخنەگرانەی ئەو بەرنامەیە دەگرێتە ئەستۆی و لەدیدێکی ڕەخنەییەوە سەیری خاڵە بەهێز و لاوازەکانی ئەو بەرنامەیە، سەیری ڕەهەندە تاریک و ڕووناکەکانی و سەیری دەرەنجامەکانی بۆسەر ژیانی تاک و گروهەکانی ناو کۆمەڵگا دەکات، ئەو کەسە دەشێت بە ڕۆشنبیر ناوببەین و ئەو ڕۆڵەشی دەیبینێت بە ڕۆڵی ڕۆشنبیر ناوزەدکەین. بێگومان مەبەست لەم جیاکارییە ئەوە نییە ئەنجامگیری بکەین و بڵێین کەسی یەکەمیان، کەسی بەرنامەداڕێژ، کەسێکی گرنگ نییە و کۆمەڵگا پێویستییەکی زۆری پێنییە، بەڵام کەسی ڕۆشنبیر گرنگە و کۆمەڵگا بێئەو ناژی. بەپێچەوانەوە کەسی یەکەمیان، کە دەشێت ناویبنێین لێزان، واتە خەبیر، کەسێکە گرنگییەکی گەورەی هەیە و ڕۆڵ و توانا و کارەکانی لەزۆر ڕووەوە لە ڕادەبەدەر گرنگن، بەڵام گرنگییەکانی ئەم کەسە جیاوازن لە گرنگییەکانی ڕۆشنبیر، دەڵێم جیاواز ناڵێم باشتر، ڕۆشنبیر لەم سیاقەدا ماناو ئەرک و ڕۆڵی تری هەیە کە جیاوازە لە مانا و ڕۆڵ و ئەرکی لێزانێکی بەرنامەداڕێژ. بەکورتی دەبێت خوێندەوار لە لێزان و هەردوکیشان لە ڕۆشنبیر جیاکەینەوە. ئەمانە سێ گروهی جیاوازن و لەڕووی سۆسیۆلۆژییەوە هەڵەیەکی کوشندەیە تێکەڵیانکەین.

محەمەد ئارکۆن دەڵێت، ناکرێت قسە لە ڕۆشنبیر بکەین بەبێ ئیرادەی پراکتیکردنی مەنهەجە ڕەخنەییەکان بەسەر هەموو ڕەهەندە جیاجیاکانی ژیان و بووندا، لە دیاردە سیاسییەکانەوە بیگرە بۆ ئاین، لە ئەدەبەوە بۆ میدیای هاوچەرخ ، لە شێوازی لێکۆڵینەوەی کۆمەڵایەتییەوە بۆ خوێندنەوەی پێکهاتە کولتووری و سیمبولی و ڕۆحییەکانی کۆمەڵگا. مەرجی ڕەخنەییبوون و مەرجی ئامادەگی و توانای پراکتیککردنی مەنهەجە ڕەخنەییەکان لەسەر هەموو دیاردەیەکی کۆمەڵایەتی و سیاسی و فەرهەنگی، مەرجێکی سەرەکی ڕۆشنبیربوونە. ئەم ئامادەگی و توانا مەنهەجییەیە، بۆ نموونە، ڕۆشنبیر لە زانایەکی ئاینی جیادەکاتەوە. ڕۆشنبیر ئامادەیە مەنهەجە ڕەخنەییە کۆن و تازەکانی فیکری بەشەری بەسەر هەموو دیاردەیەکدا پراکتیک کات و نیشانیدات کە لە بەردەمی زانست و مەنهەجی زانستیدا هیچ حەرامێک بوونی نییە. لە بەراوردکردنیدا بە زانایەکی ئاینی، ڕۆشنبیر، سڵ لەوە ناکاتەوە پێمانبڵێت لە پشتی هەموو موقەدەسێکەوە پرۆژە و دەسەڵاتێکی کۆمەڵایەتی هەیە، پێمانبڵێت ئاین بە پلەی یەکەم پرۆژەیەکی سەرزەمینی و کۆمەڵایەتییە، ئینجا زادەی هەوڵی ئینسانە

بۆ ڕێکخستنێکی کۆسمۆلۆژیی و بەخشینی سیستمێک بە بوون. جیاوازی ڕۆشنبیر لەگەڵ زانایەکی ئاینیدا لەم خاڵانەدایە. زانا ئاینییەکان، کە بێگومان دەشێت خوێندەواری گەورەبن، نەک نایانەوێت مەنهەجە ڕەخنەییە تازەکان لە خوێندنەوەی دەقە پیرۆزەکاندا بەکاربهێنن، بەڵکو بەهیچ جۆرێک هیچ پرسیارێک ڕووبەڕووی پیرۆزی دەقەکانیش ناکەنەوە، لە کاتێکدا ڕۆشنبیر بە پرسیاری ڕەخنەییەوە دەچێتە سەرزەمینی دەقە پیرۆزەکانەوە.

هەرلێرەدا و لە پەیوەندی نێوان ڕۆشنبیران و زانا ئاینییەکاندا واباشە پێ لەسەر مەسەلەیەکی گرنگی دیکە داگرین، ئەویش هەڵەی بەیەکدی شوبهاندنی ڕۆشنبیران و مەلا ئاینییەکانە. لە کوردستاندا مەلاکان لە ڕۆژگارێکی تایبەتدا بەشێوەیەکی گشتی هەم خوێندەواران و هەم ڕۆشنبیرانی کۆمەڵگای ئێمە بوون و ئەوانەبوون دەستنیشانی ئەوەیان کردوە هەقیقەت چییە و کامەیە. بەڵام ئێمە ئێستا لە کۆمەڵگایەکی تەواو جیادا دەژین و تێکەڵکردنی ئەم دوو گروهە یان شوبهاندنی ڕۆڵی یەکێکیان بە ئەویدیکەیان، یاخود وێناکردنی ڕۆڵی ڕۆشنبیران لە ئێستادا لە سەر مۆدێلی ئەو ڕۆڵەی کە مەلاکان لە قۆناغەکانی پێشتردا بینیویانە، کارێکی ناڕاستە و لەڕووی مەنهەجی و فیکری و زانستییەوە هەڵەیە. وێناکردنی ڕۆشنبیر وەک «مەلایەکی تازە» یان «مەلایەکی هاوچەرخ» هەڵەیەکی مەنهەجی و سۆسیۆلۆژی گەورەیە. ڕۆشنبیران، بەو مانایەی لە سەرەوە بە چەمکی ڕۆشنبیرمان دا، گروهێکی تازەن و لە ڕووی سۆسیۆلۆژییەوە بەرهەمی قۆناغی ئاڵۆزبوونی هەرچی زیاتری کۆمەڵگای ئێمە و بەرفراوانبوونی خوێندەواری و دروستبوونی گروهی جیاجیای خاوەن قەڵەم و خاوەن کاری نەک جەستەیی، بەڵکو فیکرین. لەڕووی فەلسەفیشەوە ڕۆشنبیران هەڵگری هەقیقەت نین وەک مەلاکانی جاران هەڵگری بوون و ئەم دوو بوونەوەرە کۆمەڵایەتییە لەناو دوو سیستمی جیاوازی تەماشاکردنی هەقیقەت و بەرهەمهێنانی مانادا ئامادەن. گەر مەلا ئاینییەکان وەڵامی هەموو شتێکیان لابووبێ و دەربارەی هەموو مەسەلەیەک ڕاو بۆچوونی تایبەتیان هەبووبێت و ئەم ڕاو بۆچوونانەشیان وەک هەقیقەتێکی موتڵەق پێشنیارکردبێت، ئەوا ڕۆشنبیران ئەو گروهەن کە زەمینەی بەرهەمهێنانی مانای جیاواز خۆشدەکەن و لەدەرەوەی هەقیقەتی موتڵەق و تیورەی تاقە ڕاستییەوە قسەدەکەن. لە کاتێکدا مەلاکان هەم نە خشەی ئەم دنیا و هەم نەخشەی ئەو دنیایان پێبووە، ڕۆشنبیران ئەو گروهەن کە هەڵگری هیچ نەخشەیەکی ئایدیۆلۆژی نین، تاقە نەخشەیەک بتوانن بەردەوام بەرگری لێبکەن نەخشەی جوگرافیا ئاڵۆزەکانی ڕەخنەیە.

کەواتە ئەو هێڵە گشتییەی کە دەشێت مانا و ئەرک و کارەکانی ڕۆشنبیری لەم قۆناغە تایبەتەی گەشەکردنی کۆمەڵگای ئێمەدا پێ دیاریکەین، ئەو دیدە ڕەخنەییە، کە لەئێستادا بەرامبەر دنیا و دیاردە و ڕووداوەکانی ئەم قۆناغە هەیەتی. بەم مانایە ڕۆشنبیر هەڵگری مەعریفەیەکی نوێیە، مەعریفەیەک پشتئەستوورە بە مەنهەجی زانستی، بە خوێندنەوەیەکی ڕەخنەیی ئەو دنیا کۆمەڵایەتییەی تێیدا دەژی، بەنیشاندانی ڕووە تاریک و ناشیرینەکانی واقیع و گەڕان بەدوای ئەو ئەگەرە نادیارانەشدا کە دەشێت واقیع وەک بوونێکی ناوەکی هەڵگریبێت. ڕۆشنبیر کەسێکە هەڵگری ووشیارییەک کە پێیدەڵێت واقیع بەردەوام پێویستی بە خوێندنەوە و ناسین و گۆڕان و تازەکردنەوە هەیە، تازەگەرێکی کۆمەڵایەتی و سیاسی و کولتووری و فیکرییە کە دەخوازێت پانتاییەکانی بەردەمی گۆڕانی کۆمەڵایەتی و دیموکراسی گەورە و گەورەتر کاتەوە. گەر ئێمە ڕۆشنبیر بەم مانایە ببینین و بەم مانایە لە واقیعی خۆماندا بەدوایدا بگەڕێین، دەگەینە ئەو ئەنجامەی کە ئێمە لە هەژارییەکی فیکری و ڕۆشنبیریی گەورەدا ئەژین، ئەو ڕاستییەمان بۆ ئاشکرا دەبێت کە چ لەناو حیزب و چ لەدەرەوەی حیزبدا غیابێکی ترسناکی ڕۆحییەتی مەنهەجی و عەقڵی و ڕەخنەیی لەئارادایە. گەر دڵڕەقانەتر قسەبکەم دەتوانم بڵێم واقیعی ئێمە تا ڕادەیەکی زۆر واقیعێکە بێ ڕۆشنبیر، واقیعێکە چەندەها دیاردەی کۆمەڵایەتی و سیاسی و کولتووری و ڕەوشتی و سایکۆلۆژی جیاجیا و ئاڵۆز بەرهەمدەهێنێت، بەڵام زۆربەی هەرە زۆریان لەناو پرۆسەیەکی گەورەی نەخوێندنەوەدا بەجێهێڵراون. لە وڵاتی ئێمەدا ئەوەی زاڵە خوێندنەوەی دنیای بەردەمی سیاسەت و کۆمەڵگا و هێزەکان نییە، ئەوەی هەیە ڕۆچوونێکی مەعریفی نییە بۆ ناو هەناوی کۆمەڵگا و سیاسەت و کێشەی تاک و گروهەکانی

ئێمە، بەڵکو ڕستێکی درێژە لە تۆمەت و گومان و ترس لە هەر تەماشاکردنێکی جیدییانەی واقیع و مێژوو و دیاردەکان. لە دنیای ئێمەدا و لە پەیوەندیدا بە ڕۆشنبیر و ڕۆشنبیرییەوە گوتارێکی ئیعلامی باڵادەستە کە یەکەم دنیا لە دیدی حیزبەکانەوە دەبینێت، دووهەم هەموو هەوڵێکی دەرەوەی حیزب لە دەلاقەی بیرۆکەی لەگەڵ یان دژی مندا تەماشادەکات، سێیەمیش هەموو کار و پرۆژە و هەڵوێستێکی فیکری و کۆمەڵایەتی بەسەر ئەو ململانێ سیاسیانەدا دابەشدەکات کە ئەمڕۆکە لە کوردستاندا لە نێوان حیزبە سیاسییەکاندا لەئارادایە. لە دنیای ئێمەدا سیاسەت و ئیعلام لێناگەڕێن فیکر بدوێت. بەمەش غیابی مەعریفەیەکی ڕاستەقینە، غیابی مەنهەج و غیابی زەخیرەیەکی فیکریی گەورەی ڕەخنەیی، کە سیفەتی هەرە سەرەکی ئەو ناوەندە ڕۆشنبیرییەیە کە کۆمەڵگای ئێمە تێیدا دەژی، بەردەوام بەرهەمدەهێنرێتەوە و پایەداردەکرێت. لە زانکۆکاندا، لە مزگەوتەکاندا، لە ناو حیزبەکاندا بەردەوام خوێندەواری بێفیکر دروستدەبێت. خوێندەوارێک بێ چەمک و بێ دەزگای فیکریی و بێ دەوڵەمەندییەکی مەنهەجی کە بتوانێت لەڕێیەوە دنیا و دیاردەکان بخوێنێتەوە. هەموو ئەمانەش لە ڕۆژگارێکدا سەرلەبەری ڕەهەندەکانی بوونی مێژوویی ئێمە بۆ خوێندنەوەیەکی مەعریفی و مەنهەجی ڕاستەقینە دەقریشکێن.

وەک دەبینین کێشەکە بە پلەی یەکەم لەوەدایە کە ئێمە ڕۆشنبیرییەکمان نییە بتوانێت لەسەر کۆمەڵگا و دیاردە ئاڵۆزەکانی ناو کۆمەڵگا قسەبکات، ڕۆشنبیرییەکمان نییە لەدەرەوەی گوتاری حەماسەت، گوتاری تەبریرهێناوە، گوتاری تاوانبارکردن، گوتاری ڕەخنەیەکی جنێوئامێز، گوتاری دووبارەکردنەوەی دروشمە ئایدیۆلۆژییەکان و گوتاری یەکسانکردنی فیکر بە ڕاگەیاندن، گوتاری موهاتەراتی سیاسی، گوتاری گوناهبارکردن، کاربکات. بۆیە بە باوەڕی من ئەرکی یەکەم ئەوەیە کە سەرەتا گوتارێکی ڕەخنەییمان دەربارەی کایەی ڕۆشنبیریی خۆی هەبێت، گوتارێک تێیدا یەکسانکردنی فیکر بە ئینشانووسین، بێبایەخکردنی مەنهەج، نەبوونی پۆلێن و بەسووکگرتنی فیکر لەناوببات.

من لێرەدا و لەپەیوەندیدا بەم بەشەی باسەکەمەوە تەنها پێنج گوتار باسدەکەم کە دەشێت ڕووبەڕووی کۆمەڵگای کوردی بە گشتی و حیزبە سیاسییەکانی کوردستان بەتایبەتی بکرێنەوە.

گوتاری یەکەمیان، گوتاری بەردەوام دابەشکردنی دەسەڵات و کۆتایی ڕاگەیاندنی کاریزمایە، ئیدی چ کاریزمای تاکەکەسی، یان ئەو کاریزمایەی، وەک ماکس ڤێبەر دەڵێت، بووە بە ڕۆتین و لە سەرۆکەوە گواستراوەتەوە بۆ خزم و کەسوکار و هاوڕێکانی سەرۆک، یان بۆ ئەو گروهە بچوکەی لەپاڵ سەرۆکدا سەرکردایەتی حیزب دەکات. بێگومان ئەم پرۆژەیە، پرۆژەیەکە بەبێ ئەکتیڤکردنی هێزە کۆمەڵایەتییەکانی دەرەوەی حیزب و بەبێ هێنانەکایەی هەلومەرجێکی سیاسی، فەرهەنگی، سایکۆلۆژی کە تێیدا میکانیزمەکانی ترساندن، گوناهبارکردن، مۆنۆپۆلیزەکردن، بە موتڵەقکردن تا ڕادەیەکی زۆر لاوازکرابێت، کارێکی مەحاڵە.

گوتاری دووەمیشیان، گوتاری جیاوازییە. گوتاری جیاوازی گوتارێکە پێشنیاری سیاسەتێکی دیکە بۆ بەرهەمهێنانی هەقیقەت دەکات و کۆمەڵگای ئێمە لە کۆمەڵگایەکی تاک هەقیقەتییەوە دەکاتە کۆمەڵگایەکی فرەهەقیقەت. لەم گوتارەدا هەقیقەت لە پێدراوێکی پێشینەوە دەگواسترێتەوە بۆ بەرەنجامی گفتوگۆیەکی کۆمەڵایەتی بەرفراوان، هەقیقەت شتێک نابێت سەپێنراو لەلایەن ئیرادەی دەسەڵات و ئیرادەی نوخبە باڵادەستەکانەوە، بەڵکو دواهەمین دەرەنجامی ئیرادەی دیالۆگێکی کۆمەڵایەتی بەرفراوان دەبێت. بێگومان کاتێک هێزێک لە هێزەکان، جا چ هێزێکی سیاسی یان کۆمەڵایەتی یان فەرهەنگی بێت، دەبێتە هەڵگری پرۆژەی بەرەهاکردنی (بەموتڵەقکردن) هەقیقەتە سیاسییەکان و هەقیقەتە فیکرییەکان و هەقیقەتە ئاینییەکان و هەقیقەتە ئەخلاقییەکان، لەوکاتەدا ئێمە لەبەردەم پرۆژەیەکداین کە کۆمەڵگای ئێمە بەرەو چەندەها شەڕی ڕانەگەیەنراوی سیاسی و کۆمەڵایەتی دیکە ئەبات، کە جگە لە وێرانە هیچی دیکەی لێناکەوێتەوە.

سێیەمین گوتار، گوتاری بەرگریکردنە لە کۆمەڵگا لەبەرامبەر حیزب و سەرکردەکانی حیزب و ئەو لەشکرە لە سیاسی جۆراوجۆردا کە مەوقیعی حیزب و مەوقیعی کۆمەڵایەتی و سیاسی خۆیان لە کۆمەڵگا و قازانجی گشتی کۆمەڵگا بەگرنگتر دەزانن. بێگومان ئەم گوتاری بەرگریکردنە لە کۆمەڵگا گوتاری جنێوفرۆشی و موهاتەراتی سیاسی نییە، بەڵکو گوتاری بەخشینی قورساییەکی تایبەتە بە کۆمەڵگا و کردنەوەی دەرگاکانی سیاسەت و دەسەڵاتە لەبەردەم کۆمەڵگادا بۆ بەشداربوون لە پرۆسەی بڕیاردانی کۆمەڵایەتیدا، لەهەمانکاتدا ئەم گوتارە دەبێت گوتاری بە دیموکراتیزەکردنی کۆمەڵگا و بەرقەراری عەدالەتی کۆمەڵایەتی و بەرگریکردن لە پەیوەندییەکی یەکسانی نێوان نێر و مێ و گەورە و بچووک بێت.

گوتاری چوارەم، گوتاری سەرلەنوێ بنیادنانەوەی یادەوەری و پێشنیارکردن و بەرهەمهێنانی سیاسەتێکی دیکەی بیرچوونەوە و بیرهێنانەوەیە. چی وەبیربهێنینەوە و چی لەبیربکەین یەکێک لە گرنگترین پرسیارە ڕۆشنبیرییەکانی ئێستای کوردستانە. ئەمڕۆکە نەوەیەک لە کوردستاندا لە دروستبووندایە ناتوانێت لەسەر یادەوەری حیزبەکان بژی، ئەم نەوەیە تا ڕادەیەکی زۆر بەعس ناناسێت و دەساڵی دەسەڵاتی کوردیش وێنەیەکی ئاشکرای خودکوژیی نەتەوەیی و ململانێی بەرتەسک و شەڕ و پێکدادانی هێزە کوردییەکانی پێبەخشیوە. کۆچیش وێنەی بەهەشتێکی وونی بۆ دروستکردوە کە سەرەتا و کۆتایی ئەو بەهەشتە لە هەرشوێنێکدابێت ئەوا لە کوردستاندا نییە. زەحمەتە ئەم نەوەیە لە ڕێگای «مەجدەکانی» ناو ڕابردووی حیزبەوە بهێنرێتە ناو کاری کۆمەڵایەتی و بنیادنانی ئایندەوە، بەپێچەوانەوە ئەم نەوەیە پێویستی بە ڕۆشنبیرییەک هەیە ڕوو لە ئایندە بێت و مژدە و بەڵێنی واقیعیانەی پێبدات. بەکورتی ئەم نەوەیە پێویستی بە سیاسەتێکی نوێی بنیادنانەوەی یادەوەری (زاکیرە) هەیە کە تێیدا «ئایندەدۆستی» بچێتە شوێنی «ڕابووردوپەرستی».

گوتاری پێنجەم بریتییە لە گوتاری شیکردنەوە و خوێندنەوەی بونیادە جیاوازەکانی ڕۆشنبیریی کوردیی خۆی. لێرەدا ڕۆشنبیران پێویستیان بە خوێندنەوەیەکی بەردەوامی میکانیزمەکانی بەرهەمهێنان و دابەشکردن و بڵاوکردنەوەی گوتار هەیە، پێویستیان بە ئاشکراکردنی ستراتیژەکانی بێدەنگکردن، هەڵاوردن، بە پەراوێزکردن، حەرامکردن و باڵادەستکردن هەیە. ئەمە سەرەڕای ئەوەی ئەم ڕۆشنبیرییە پێویستییەکی حەیاتی بە کرانەوەیەکی بەردەوامی سنوورەکانی خۆیەتی بەسەر دەسکەوتە فیکری و مەنهەجییە جیاجیاکانی فیکری بەشەریدا.

ڕۆشنبیران و خوێندەواران و هەقیقەت

لە ڕاستیدا ناکرێت لە قسەکردنماندا لەسەر ڕۆشنبیران لە کوردستاندا قسە لەو گروهە بەرفراوانەی خوێندەواران نەکەین کە لەناو دەزگا جیاجیاکاندا کاردەکەن، جا چ دەزگا کۆمەڵایەتییەکان بێت یاخود دەزگاکانی حیزب. مەبەستم لەوانەش ئەو ژمارە زۆرەی خوێندەوارانە کە لەناو ئەو دەزگایانەدا کاری فیکری یان کارگێڕی یان دەزگایی دەکەن. وەک پێشتریش گووتم من ئەم گروهە بە ڕۆشنبیران ناونانێم و پێموایە ئەم گروهە ئەرکی دیکە و پەیامی دیکەیان هەیە جیا لە ئەرک و پەیامی ڕۆشنبیران. باڵام قورسایی سۆسیۆلۆژی ئەم گروهە لە قورسایی ڕۆشنبیران گەورەترە و لەڕووی عەمەلییەوە ئەم گروهە لە دوای سیاسییەکانەوە لە هەموان زیاتر کاریگەریان لەسەر واقیعی کوردی هەیە، چونکە ئەمانەن دەزگاکانیان لەبەردەمدایە و لەناو دەزگاکانیشدا دەستنیشانی ئەوە ئەکەن چی بگوترێت، چی بنوسرێت، چی فێربکرێت، چۆن بنووسرێت، چۆن فێربکرێت، کێ فێرکەربێت، کێ لابرێت و چی فێرنەکرێت... بێگومان قورسایی کۆمەڵایەتی ئەمانە و

کاریگەرییەکانیان لەوەدا نییە ئایا ئەو کارانەی جێبەجێیدەکەن چەند داهێنەرانە و چەند سەربەخۆ و چەند دەوڵەمەندکەری ڕۆحییەتی ڕەخنەییانەی ئینسانی ئێمەن. بەپێچەوانەوە قورسایی ئەمانە لەوێوە سەرچاوەی گرتوە کە ڕاستەوخۆ لەسەر کۆمەڵگا کاردەکەن و فۆرم و ناوەڕۆکێکی تایبەتیشی پێدەبەخشن. کێشەکەش لەوەدایە تا ڕادەیەکی زۆر لەناو ئەو دەزگایانەدا جۆرێکی تایبەت لە ئینسان بەرهەمدەهێنرێت کە لەسەر قبووڵکردنی ملکەچی و ناڕەخنەییبوون و بێخەیاڵی و بێخەونی ڕاهێنراون. ئەم دەزگایانە تا ڕادەیەکی زۆر کارخانەی بەرهەمهێنانی گوێڕایەڵی و ترس و بەرهەمهێنانەوەی دەسەڵاتی کاریزمی و دەسەڵاتی باوکانە و نایەکسانی نێوان نێر و مێ و گەورە و بچووک و لەهەمووشیان خراپتر بەرهەمهێنانەوەی سیستمی تاکڕەهەندی هەقیقەتن. ئەمە جگە لەوەی ئەم دەزگایانە بەشێکی گەورەی ڕۆحییەتی ڕەخنەیی دەکوژن و دیوارێکی گەورە لەنێوان ڕۆشنبیرییەکی جیدی و خەڵکدا دروستدەکەن، دابڕانێک کە ڕێگرە لەبەردەم هەر پرۆژەیەکی نوێکردنەوەی ڕاستەقینەی کۆمەڵگادا.

ئەو چوارچێوە گشتییەی لە کوردستاندا فیکر و ڕۆشنبیریی لە هەناویدا کاردەکەن و ئامادەن، چوارچێوەی داڕشتن و دروستکردن و بنیادنانی حیزبە بۆ کۆمەڵگا. لە کوردستاندا، وەک لە زۆر بەشی دیکەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا، ئەوە کۆمەڵگا نییە کە حیزب و دەوڵەت دروستدەکات و فۆرمێکی تایبەت و میکانیزمێکی دیاریکراوی بڕیاردان و گەشەکردن و لێپرسینەوەی سیاسی و کۆمەڵایەتی بەسەردا دەسەپێنێت، بەپێچەوانەوە ئەوە حیزبە لەسەرەوەڕا دەستنیشانی ئەوەدەکات، کام هێز چ ڕۆڵێک و کام کەس چ مافێک و کام ناوچە چ پرۆژەیەک و کام ڕۆشنبیر چ پلەیەک و کام ڕۆژنامە چ پەیامێک و کام دەزگا چ ئەرکێک، بەڕێوە ببات. کێشەکەش لەوەدایە حیزب مامەڵەیەکی ئینتیقائی، لەگەڵ کۆمەڵگا و کەرتە کۆمەڵایەتییەکان و هێزەکانی ناویدا دەکات. ئەم مامەڵەیەشی تا ئەم قۆناغی ئەمڕۆمان لەسەر بنەمای قازانجە کۆمەڵایەتییە گشتییەکان و ستراتیژێکی نەتەوەیی هاوبەش نییە، بەڵکو لەسەر بنەمای چەسپاندن و بەهێزکردنی دەسەڵاتی حیزب و نوخبە حاکمەکەی ناویەتی. لەم مۆدێلەدا کۆمەڵگا و هەندەسە کۆمەڵایەتییەکەی ڕاستەوخۆ لە لایەن حیزبەوە و لەسەرەوەڕا دادەڕێژرێت. ئەم داڕشتنەش داڕشتنێکی گشتگیرە، چەند ژیانی کرێکاران دەگرێتەوە بەهەمان ئەندازەش ژیانی ڕۆشنبیران دەگرێتەوە، لەپێش هەمووشیانەوە ژیانی خوێندەواران کە حیزب تاقە کڕیارێکی ئەو بەرهەمانایە کە ئەوان ئەتوانن بەرهەمیبهێنن. لێرەوە حیزب تا ڕادەیەکی زۆر پاناتاییەکی دەرەکی ئەوتۆی نەهێشتۆتەوە ئینسان بتوانێت تێیدا بەسەربەخۆیی لە حیزب بژی و بدوێ و بنووسێت. بێگومان لەهەمووشوێنێکدا پەراوێز هەر هەیە و هەر هەبووە، هیچ مێژوویەک نییە بێ پەراوێز و هیچ هێزێک نییە بتوانێت هەموو فەزای دەرەوەی خۆی سەد دەر سەد کۆنترۆڵ و دیسپلین کات، بەڵام کێشەکە لەوەدایە هێزی ئەم پەراوێزانە بەو ڕادەیە نیین جەوهەری ئەو میکانزمانەی سەرەوەیان بۆ بگۆڕدرێت.

سیستمی هەقیقەت لە کوردستاندا سیستمێکی حیزبییە، ئەوەی هەقیقەت بەرهەمدەهێنێت حیزبە نەک کۆمەڵگا، ئەوەی ماناکان ئاراستەدەکات حیزبە نەک هێزە کۆمەڵایەتییەکان. لێرەوە ڕۆشنبیران لە کوردستاندا بەشێک نین لە سیستمی بەرهەمهێنانی هەقیقەت، ڕۆشنبیران بەشدارنین لە دروستکردنی هەقیقەتە سیاسییەکاندا، ئەو هەقیقەتە سیاسییانەی تاڕادەیەکی زۆر چارەنووسی زۆربەی هەقیقەتە کۆمەڵایەتییەکانی دیکەش دەستنیشاندەکەن. نەک هەر ڕۆشنبیران بەڵکو خوێندەوارانیش بەشدارنین لە بەرهەمهێنانی هەقیقەتدا، کاری خوێندەواران سەرلەنوێ بەرهەمهێنانەوەی هەقیقەتە پێشتر بەرهەمهێنراوەکانە. ئەوان مەسەلەی بڵاوکردنەوە و پیادەکردنی یاسا و جەبرەکانی ئەو هەقیقەتانەیان لەسەرشانە کە بۆیان بەرهەمهاتووە. لە کوردستان سیاسییەکان هەقیقەت دروستدەکەن و کۆمەڵگا ناچار بە وەرگرتن یان وەرنەگرتنی ئەو هەقیقەتانە دەکەن. بەشێکی گەورەی کێشەکەش لەوەدایە سیاسەت کە هەقیقەت بەرهەمدەهێنێت ئەوکات هەموو کۆمەڵگا لەپاڵ خەتی ئەو هەقیقەتەدا ڕیزدەکات و ناونیشانە کۆمەڵایەتی و سیاسییەکان بە گوێرەی دوور و نزیکی هێزەکان لەو هەقیقەتەوە دابەشدەکات. خوێندەوارانیش کە حیزب بەتەواوی

جڵەویکردون بەمدیوئەودیوی خەتەکانی ئەو هەقیقەتە سیاسییەدا بەشیاندەکات، ئەم خوێندەوارانە بەهۆی ئەوەی کە هیچ ئامرازێکی سەربەخۆبوونی کۆمەڵایەتییان لەدەرەوەی حیزبدا بۆ نەماوەتەوە، لەپێش هەمووشیانەوە سەربەخۆیی ئابووری، بۆیە ناچار تەسلیم بەو هەقیقەتانە دەبن، یان لانیکەم لە بەشێکی گەورەی لایەنە ترسناکەکانی ئەو هەقیقەتانە بێدەگدەبن. بەم کارەش بەهێزترین هێزی سۆسیۆلۆژی دوای سیاسییەکان دەردەکرێتە دەرەوەی سیاسەتی بەرهەمهێنانی هەقیقەت و بڕیاردانی کۆمەڵایەتی. لێرەوە بەبێ دوودڵی دەکرێت بڵێین: شوێنی بەرهەمهێنانی هەقیقەت لە کوردستاندا ناو ژووری داخراوی کۆبوونەوە سیاسییەکانە، نەک فەزای گشتی و کراوەی کۆمەڵگا خۆی، بڕیاردەر و بەرهەمهێنەرەکانی هەقیقەت سەرکردە سیاسییەکان و پیاوانی ڕیزی یەکەمی حیزبن، نەک هێزە کۆمەڵایەتییە جیاوازەکان.

لە حەماسەتەوە بۆ ڕەخنە

خاڵێکی گرنگی دیکە کە دەبێت لە پەیوەندی نێوان حیزب و ڕۆشنبیراندا لێیبدوێین، مەسەلەی کۆتاییهێنانە بە قۆناغی حەماسەت و قۆناغی پاساوهێنانەوەی ڕۆشنبیریی بۆ دیاردە سیاسی و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگییە دزێوەکان. کاتی ئەوە هاتووە هەموو ئەو بۆچوونانەی ڕۆژگارێکی درێژە لەژێر ناونیشانی ئەوەی ئێستا کاتی ڕەخنە نییە و با ڕەخنە هەڵگرین بۆ قۆناغی دوای چارەسەرکردنی ناکۆکییە سەرەکییەکانی کۆمەڵگای کوردی لەگەڵ داگیرکەراندا و با دان بەخۆماندابگرین و بێدەنگبین، بدرێتە بەر خوێندنەوەیەکی ڕەخنەییانە و قووڵ و تەماحە کۆمەڵایەتییەکانی پشتی ئەو جۆرە بۆچوونانە ئاشکراکرێن.

ئەم وەهمە سیاسی و فیکری و ڕۆشنبیرییە کە داوای هەڵگرتنی ڕەخنە دەکات بۆ ئایندەیەک کەس نازانێت کەی و چۆن و بەچ شێوەیەک دێت، ئەمڕۆ لەهەموو کات زیاتر پێویستی بە تێکشکان و تەفکیکردن هەیە. ئازادی پرۆژەیەکە ناکرێت تەئجیلکرێت، سەرکەوتن پرۆسەیەکە هەنگاو بە هەنگا و خشت لەسەرخشت بنیادئەنرێت. ئێمە چۆن سەرکەوتن بەدەستبهێنین لە کاتێکدا واقیعێکمان دروستکردبێت تێیدا ئیرادەی ئینسانی ئێمە و بوونی نەتەوەییمان و بوونی هەر ئیجماعێکی سیاسی و کۆمەڵایەتی و فیکری تێیدا وێرانکرابێت. چۆن ناکۆکی سەرەکیمان لەگەڵ داگیرکەراندا چارەسەر بکەین گەر ئێمە ئیرادەی چارەسەرکردنی بچوکترین ناکۆکی ناوخۆییمان نەبێت. نیشتیمانێک کە پارچە پارچە کرابێت و ئینسانێک کە مەحکومکرابێت بە گەمەی هەڵبژاردن و دانەپاڵی هەریەکێک لەو پارچانە و ئازادی جوڵە و هەڵسوکەوت و بیرکردنەوەی ڕاستەوخۆ بەو دابەشکردنە بچووکانەوە بەستراببێتەوە، ئینسانێک حیزب نانی نەداتێ بمرێ و حیزب داینەمەزرێنێ بێئیش بێ و حیزب خۆشی نەوێت هەتیوکەوێت، چۆن دەتوانێت پرۆژەی ئازادی بێت.

ئەو ئینسانەی بخوازێت بەشداریکەری دامەزراندنی سەرزەمینی ئازادی بێت، ئینسانێکە خاوەنی ئیرادەیەکی ئازادە، ئیرادەیەک حیزب داگیر و بەشبەش و ئیفلیجی نەکردبێت. بێگومان ئەم قسانە مانای ئەوە نییە خەڵک نەبن بە ئەندامی حیزبەکان و بۆ حیزب ئیشنەکەن، نا من هەرگیز ئەم بۆچوونە ناسەلمێنم، ئەوەی من دەمەوێت لێرەدا جەغدی لەسەربکەم، مەسەلەی بەرگریکردنە لە فەزایەکی گشتی ئازاد کە هیچ هێزێک بۆی نەبێت مۆنۆپۆلیزەی بکات، فەزایەک تێیدا ئازادی دەرەنجامی گفتوگۆ و بڕیاری عەقڵانی و هەڵبژاردنی ئیرادەگەرانەبێت، نەک مەسەلەیەک حیزب وابزانێت بە دیاری بەخشیویەتی بە کۆمەڵگا.

ڕۆشنبیر و کاریگەرییەکانی

با سەرەتا ئەو ڕاستییە بسەلمێنین کە دەنگی ڕۆشنبیران کاتێک لە کۆمەڵگادا دەبیسترێت کە لانیکەم لەو کۆمەڵگایەدا دوو مەرجی سەرەکی ئامادەبێت:
یەکەمیان: بڕیاری سیاسی کراوەبێت بەڕووی دنیای دەرەوەدا، واتە بڕیاری سیاسی تەنها لەناو ژووره داخراوەکاندا و بەدابڕاوی لە کۆمەڵگا بەرهەمنەهێنرێت و بکرێت لەدەرەوەڕا کاری تێبکرێت.
دووهەمیان: ڕایگشتی بوونی هەبێت و کەناڵەکانی کارکردنە سەر ئەم ڕایەش کراوەبێت.

لەڕاستیدا ئەوەی کە دەسەڵاتی ڕۆشنبیر دەپارێزێت و هەلی ئامادەبوون و کاریگەربوونی پێدەبەخشێت ئەو دوو مەرجەی سەرەوەن، کە ڕایگشتی کوژرا لەگەڵیدا یەکەمین شتێک کە دەکوژرێت دەسەڵاتی ڕۆشنبیرانە، کە سیاسەت لە ژووره داخراوەکاندا بەرهەمهات ئەوکات نەک ڕۆشنبیران، بەڵکو هیچ هێزێکی دیکە کاریگەری نامێنێت. بەڵام داخۆ ئەو میکانیزمانە چین کە لە ڕێیانەوە ڕایگشتی دەکوژرێت و سیاسەت لە ژووره داخراوەکاندا نیشتەجێدەکات. من لێرەدا دەمەوێت تەنها هێما بە چەند میکانیزمێک بکەم:
یەکەم: میکانیزمی ترساندنی تاک و گروهەکانی ناو کۆمەڵگا.
دووەم: مۆنۆپۆلۆیزەی ئابووری و دەستگرتن بەسەر بژێوی کۆمەڵگادا، یاخود کردنی کۆمەڵگا بە فەرمانبەر لای حیزب.
سێیەم: مۆنۆپۆلیزەی میدیا و ئامرازەکانی دیکەی تەعبیرکردنی کۆمەڵگا لەخۆی.
چوارەم: بوونی لەشکرێک لە ڕۆشنبیرانی گەمۆکە، یان لەعابە، کە هەم خۆیان یاریان پێدەکرێت و هەم ئەوانیش یاری بەهەمووشتێک دەکەن، (ڕۆشنبیری گەمۆکە چەمکێکە لە بیریاری ئەمریکی «چۆمسکی»یەوە وەرگیراوە). ئەم لەشکرە گەمەکەر و گەمەپێکراوە دەبنەهۆی کوشتنی هەموو پرسیارێکی جیدی و بێنرخکردنی هەموو مەسەلەیەکی ڕاستەقینە، بەجۆرێک کە کاری ئەمانە وادەکات ڕایگشتی بێبەشبێت لەو دەسەڵاتە ڕۆشنبیرییەی کە دەشێت یاریدەدەری ڕەخنەیەکی کۆمەڵایەتی گرنگبێت.

کێشەی سەرەکی واقیعی ئێمە لە پەیوەندیدا بە ڕۆشنبیرانەوە چەندە کێشەی بوون یان نەبوونی ڕۆشنبیرانە بەو مانایەی لە سەرەوە باسمکرد، لە هەمانکاتیشدا کێشەی شوێن و جێ و کاریگەری ڕۆشنبیرانە لە ناو کۆمەڵگای کوردیدا بە گشتی و لەناو کۆمەڵگای سیاسی کوردیدا بە تایبەتی. یەکێک لە کێشە گەورەکانی واقیعی ئێمە لە ئێستادا لەوەدایە کە ئێمە هێزێکی کۆمەڵایەتی و سیاسیمان نییە ڕۆشنبیریی و فیکر یەکێک لە بناغەکانی بنیادنانی دەسەڵاتی سیاسی و فەرهەنگی و کۆمەڵایەتی خۆی بێت. ڕۆشنبیریی لەدنیای ئێمەدا لەناو پرۆگرامی هیچ هێزێکی کۆمەڵایەتی و سیاسیدا جێنشین نییە. کۆمەڵگای سیاسی ئێمە بەتەنها داخراو نییە بەڕووی ڕۆشنبیراندا، بەڵکو داخراوە بەڕووی ڕۆشنبیریشدا. لە هەندێک شوێن و جێ و ناوەندی دیاریکراودا ڕۆشنبیران هەن، بەڵام ئەو واقیعە سیاسییەی لەناویدان داوای پرۆژەی ڕۆشنبیریان لێناکات، بەڵکو داوای بوونی ئەوان دەکەن وەک تاکەکەس لە پاڵ یان لە ناو حیزبدا. حیزب دەخوازێت ڕۆشنبیران جێیەکیان هەبێت لەناو دەزگاکانی خۆیدا، یاخود لەناو ئەو مۆدێلانەدا کە حیزب دەیەوێت دروستیانکات. حیزب دەخوازێت ڕۆشنبیران لەناو خەریتەکانی ئەودا بتوێنەوە و مەسافەیەکی ڕەخنەیی نەهێڵنەوە لە نێوان خۆیان و ئەو خەریتە و مۆدێلانەدا کە حیزب هەڵگریەتی. لەڕاستیدا حیزب دەیەوێت ڕۆشنبیران ببنە نووسخەیەکی کاربۆنی و فۆتۆکۆپییەکی خراپی سیاسییەکان. بەڵام هەمووان دەزانین ئەم پرۆسەیە پرۆسەیەکی مەحاڵە و سیاسی و ڕۆشنبیر ناکرێت ببن بە یەک، بەدەر لەم ویستەی حیزب جیاوازی گەورە لەنێوان کەسی سیاسی و کەسی ڕۆشنبیردا هەیە، وەک چۆن جیاوازی گەورە لە نێوان ئەرکی هەریەکێکیشیاندا هەیە. سیاسی ئینسانێکە ئەرکی سەرەکی ئەو کارکردنە لەنێو خەڵکدا بەمەبستی ڕێکخستن و مۆبیلێزەکردن و ڕاکێشانی خەڵک بەلایخۆیدا، بەڵام کاری ڕۆشنبیر بەشێوەیەکی

سەرەکی بریتییە لە ئیشکردن لەنا و بیر و مەنهەج و تیۆرە جیاجیاکاندا. سیاسی بەدوای ئەودا ناگەڕێت داخۆ بیرۆکەیەکی دیاریکراو لەڕووی مەعریفی و مەنهەجی و فەلسەفییەوە ڕاستە یان نا، ئەو بە پلەی یەکەم تەماشای ئەوە دەکات داخۆ چەند هێز و لایەنی کۆمەڵایەتی و خەڵکانی خاوەن نفوز و دەسەڵات پشتگیریی لەو بیرۆکەیە دەکەن، لە کاتێکدا مەسەلەی سەرەکی لای ڕۆشنبیر مەسەلەی ڕاستی یان ناڕاستی بیر و ئایدیا و مەنهەجەکانە بێئەوەی بیر لەوەبکاتەوە چەندکەس پشتگیری ئەو بیر، ئایدیا یان مەنهەجی کارکردنە دەکات. بێگومان ئەم دەستنیشانکردنانە بەهیچشێوەیەک دەستنیشانکردنێکی ڕەها نین و لە واقیعدا، چونکی زۆر سیاسی هەن کە مەیلی ڕۆشنبیری و زۆر ڕۆشنبیریش هەن کە مەیلی سیاسیان هەیە، ئەمەی لێرەدا من باسیدەکەم هەوڵدانی لێکدیجیاکردنەوەی دوو گروهی سۆسیۆلۆژی و دوو ڕۆڵی کۆمەڵایەتی جیاوازن کە کۆمەڵگا هەردوکیانی تا سەر ئێسقان پێویستە.

ئەرکی سیاسی بریتییە لە هێمنکردنەوە و دڵنیاکردنی خەڵک، ئەو دێت تاپێمان بڵێت مادامەکی ئەو ئامادەیە و دەسەڵاتدارە، کەواتە دونیا و پەیوەندییەکان و کۆمەڵگا لە بەرەوباشچووندان. بەڵام ڕۆڵی ڕۆشنبیر چاندنی گومانە بەرامبەر ئەو ئارامییەی سیاسییەکان پێمان ئەدەن، بەتایبەتی لە وڵاتێکدا کە بەردەوام لەسەر لێواری شەڕی ناوخۆ وەستابێت. ئەڵبەتە ئەم بۆچوونە هەوڵدانی دابڕان دوورخستنەوەی خەڵک نییە لە حیزب، لێکدانەوەیەک کە دەشێت لۆژیکی حیزب و حیزبایەتی بۆ ئەم قسانەی منی بکەن، نا ئەم ووشانە هەوڵدانی هێنانەکایەی ووشیارییەکە کە نەهێڵێت دەسەڵات بە خراپی و بە شێوەیەکی وێرانکەر بەکاربهێنرێت. چەند خەڵک ووشیار و ڕەخنەیی بێت، چەند ڕۆشنبیران بەگومانبن، ئەوەندە چۆنایەتی کاری سیاسی و شێوازی کارکردنی سیاسییەکان جیدیتر و لێپرسراوانەترو لەوێشەوە باشتر دەبێت. لێرەوەیە من پێموایە یەکێک لە کارە گرنگەکانی ڕۆشنبیر چاندنی گومانە لەهەموو ئەو شوێنانەدا کە وادیارە شوێنی گومان نین. بۆ نموونە لەکاتێکدا ئوسوڵییەکی دینی مەزهەبەکەی بە سەرزەمینی دواهەمین یەقین تێدەگات و سیاسییەکیش بەرنامەی حیزبەکەی بە دواهەمین ئامرازی ئازادیی دەزانێت، دروست لەوکاتەدا ئەرکی ڕۆشنبیر ئەوەیە گومان لە هەردوکیان بکات و فەزایەکی کراوەتر لەبەردەمی هەقیقەت و ئازادیدا بکاتەوە. لەکاتێکدا شێوەیەکی نووسین، تەرزێکی دیاریکراوی ئیستاتیکا و چێژێکی تایبەت لە چێژەکان خۆیان بەدواهەمین و تاقە تەرز و تاقە چێژ دەزانن، کاری ڕۆشنبیر بەرگریکردنە لە کۆتایی نەهاتنی شێوازەکانی تەعبیر و جۆرەکانی چێژ و سنوورەکانی ئیستاتیکا. بە کورتی وەک نووسەری ئیتالی (ئەنتۆنیۆ تابووشی) دەڵێت، لەکاتێکدا زاناکانی ئاین و دیکتاتۆرەکان و هەموو ئەوانەش کە باوەڕیان بە فیکرێکی شمولی هەیە و پڕوپاگەندە بۆ بوونی کەماڵ دەکەن، لەوکاتەدا کاری ڕۆشنبیر ئەوەیە گومان لە شمولییەت و لە بوونی کەماڵ بکات. لەسەرێکی دیکەشەوە ڕۆشنبیر خۆی چەندە سەرقاڵی بەرهەمهێنانی مانایە بە هەمانئەندازەش سەرقاڵی هێنانەکایەی هەلومەرجێکی کراوەی بەرهەمهێنانی ماناشە. ماناکان دەگۆڕێن، ئەوەی دەبێت بەردەوام نەگۆڕبێت بەرهەمهێنانی بارودۆخێکە کە هەمیشە مانای تازەی تێدا بەرهەمبهێنرێت، بارودۆخێک هیچ کەسێک و هیچ لایەنێک بەناوی هیچ هەقیقەتێکی ڕەهاوە نەتوانێت مۆنۆپۆلیزەی بکات.

جێیخۆیەتی لێرەدا لەو ڕاستییە بدوێین کە لە ڕۆژئاوای سەدەی نۆزدەهەمدا دەستەواژەی ڕۆشنبیران لە کۆتایی سەدەکەدا وەک جنێو وابووە، لەو ڕۆژگارەدا کەس نەیویستووە بە ڕۆشنبیر ناوببرێت، چونکە ڕۆشنبیر بەو کەسە گوتراوە کە هیچ پەیوەستبوونێکی کۆمەڵایەتی نەبووە. لەو ڕۆژگارەدا ڕۆشنبیر وەک ناو و ناتۆرە وابووە و بەو کەسانە گوتراوە کە بانگێشەی ئەوەیان کردوە دەیانەوێت گرفتە گەورە و ئاڵۆزەکانی دنیا لەڕێی بەکارهێنانی عەقڵەوە چارەسەربکەن. ئەمانە بەناوی هەقیقەت، پێشکەوتن و دەسەڵاتی عەقڵەوە قسەیانکردوە و پێشیان وابووە ئەوەی بەناوی ئەم مەسەلانەوە قسەبکات کەسیدی ناچەوسێنێتەوە و ڕەگەزپەرستی و هەڵاوێردنی کۆمەڵایەتی و ئیدانەکردنی ئەتنی و ئاینی و نەتەوەیی بەشێکنابێت لە هەڵسوکەوت و تێفکرین و تێڕامانی. ئەمە سەرەڕای ئەوەی کەسێک لەڕێی بەکارهێنانی عەقڵەوە بۆ چارەسەری مەسەلەکان هەوڵبدات، نەک لە

ڕوانگەی قازانجی تاکەکەسی یان دەستەیی بەرتەسکەوە، ڕێدەگرێت لەوەی دەسەڵات بەشێوەیەکی خراپ بەکاربهێنرێت. لەبەرئەوەی ڕۆشنبیران پرنسیپەکانی پێشکەوتن، عەقڵانییەت و هەقیقەتیان بە نیشتیمانێکی نەتەوەییەوە نەبەستۆتەوە و پێیانوابووە ئەم پرنسیپانە پرنسیپی گەردونین و ناکرێت بەناوی نیشتیمان و نەتەوە و سوود و قازانجە تایبەتەکانەوە پشتگوێخرێن بۆیە تۆمەتی یەکەم کە درابێتە پاڵیان، تۆمەتی خیانەت بووە لە نیشتیمان.

فەیلەسوفی هۆڵەندی (لۆلێ ناوتە) لەم ڕووەوە دەڵێت: «ڕۆشنبیران هەر لەسەرەتاوە بەوە تاوانبارکراون کە نیشتمانی خۆیان خۆشناوێت». سەرەتای ئەم تۆمەتەش دەگەڕێتەوە بۆ مەسەلەی داکۆکیکردنی (ئەمیل زۆلا) و چەند ڕۆشنبیرێکی دیکەی فەرەنسی لەو ئەفسەرە جولەکەیەی گوایە خیانەتی لە نەتەوەی فەرەنسی کردوە. (ئەمیل زۆلا) و هاوڕێکانی بەرگرییەکی سەرسەختیان لەو ئەفسەرە کردوە لەکاتێکدا زۆربەی هەرەزۆری کۆمەڵگای فەرەنسی ئەو ئەفسەرەیان بە خائین و ناپاک داوەتە قەڵەم. مانا ئیجابییەکانی دەستەواژەی ڕۆشنبیران زۆر دواتر دروستدەبێت و تا وای لێدێت لە گەشەی خۆیدا بەومانایانە گەیشتوە کە ڕۆشنبیرانی بە ڕزگارکەر شوبهاندوە. بێگومان ڕۆشنبیران نە ڕزگارکەرن و نە دەشتوانن ڕۆڵی ڕزگارکەر ببینن، ئەوەی کە دەبێت ڕزگارکەربێت خودی کۆمەڵگا خۆیەتی. ڕۆشنبیران لە باشترین دۆخدا دەربڕی ویژدانی کۆمەڵاییەتی کۆمەڵگایەکی دیاریکراون و وەک سارتەر دەڵێت، خۆیان بەوشتانەوە خەریکدەکەن کە پەیوەندی بەوانەوە نییە.

بەڵام دەبێت ئەو ڕاستییەمان هەمیشە لەبەرچاوبێت کە ڕۆشنبیر دەرزیی یان لوقاح یان دەرمانێکی دیاریکراوی دژی خیانەت، دژی دیکتاتۆرییەت، دژی ئوسوڵییەت، دژی فەسادی ئیداری، دژی بێقانونی، دژی چەوساندنەوە و کوشتنی ئافرەتان، دژی ناهەقی دەرهەق بە مناڵان و پیران، دژی پەیوەندی ناهاوسەنگی نێوان نێر و مێ، دژی کاریزما، دژی ڕۆحییەتی خێڵ، دژی بەحیزبیکردنی دەزگا گشتییەکان، دژ بە بەشبەشکردنی نەتەوە، پێ نییە. ڕۆشنبیر، وەک ڕێجیس دۆبرێە دەڵێت، سەدایەکە یان لەباشترین حاڵەتدا هاوارێکە دەشێت ببیسرێت و دەشێت نەشبیسرێت. ڕەنگە گرنگترین جیاوازی نێوان کۆمەڵگا جیاجیاکان لەوەدابێت هەندێک کۆمەڵگا هاواری ڕۆشنبیران دەبیستن و هەندێکی دیکەیان هیچ مەرجێکی بیستنی ئەو هاوارانەیان تێدا نییە.

لەدنیای ئێمەدا کۆمەڵێک وەهمی دیاریکراو بەرامبەر کاری ڕۆشنبیر و هەڵوێستی ڕۆشنبیران لەئارادان، کەمنین ئەوانەی دەخوازن ڕۆشنبیران بەردەوام لەناو هەموو بۆنە و ڕووداو و ئاهەنگ و تازیەیەکدا ئامادەبن. گەر بۆشیان بکرێت ئەرکەکانی پۆلیس، پاراستن، دابینکردنی موچە و پشوو و خۆشگوزەرانیش دەخەنە سەرشانی ئەوان. ئەم ئامادەبوونە گشتگیرەش بەجۆرێک لە شۆڕشگێڕییەتی و ئیلتیزام لەقەڵەمئەدرێت و داوا لە هەمووان دەکرێت هەرکەس لە شوێنی خۆیەوە بە کۆی ئەو مەسەلانەوە سەرقاڵبێت. بەبۆچوونی من ڕۆشنبیر مەحکوم نییە بەوەی بەردەوام و بیست وچوار سەعات لە ڕۆژێکدا هەڵوێستی ئەخلاقی و شۆڕشگێڕانەی هەبێت بەرامبەر هەموو ئەو شتانەی لە ژیانی ڕۆژانەی کۆمەڵگایەکدا ڕوودەدەن. هیچکەسێک ناتوانێت خاوەنی ئەم هەموو هەڵوێست و ئامادەگییە گشتگیرەبێت و لەهەمانکاتیشدا ڕۆشنبیربێت. من لێرەدا لەگەڵ دۆبریە دەڵێم: «ڕۆشنبیر ئەبێت لەژوورەکەی خۆیدا دانیشێت و کاربکات. تەنها لەوکاتانەدا بێتە دەرەوە کە شار خەریکە ئاگری تێبەردەبێت. کاتێک شتە هەرە جەوهەرییەکان دەکەونە ژێر پرسیارەوە». بێگومان من لێرەدا مەبەستم ئەوە نییە بڵێم ڕۆشنبیر نابێت هەڵوێستی هەبێت و نابێت بەشداربێت لە ململانێ سیاسی و فەرهەنگی و کۆمەڵایەتییەکاندا، نا من هەرگیز ئەم قسەیە ناکەم و ئەم بۆچوونە ناسەلمێنم، بەڵام من تاڕادەیەکی زۆر هەڵوێستی سەرەکی ڕۆشنبیران لە نووسین و بەرهەمی عەقڵی و ڕەخنەیی و داهێنانی ئەواندا دەبینم، نەک لە بەشداربوون یان نەبوون لە هەموو خۆپیشاندان و بۆنەیەکدا . هەڵوێستی ڕۆشنبیر تا ڕادەیەکی زۆر وابەستەی داهێنان و بەرگریکردن لەو دنیایەیە کە سەرلەنوێ لە نووسین و بەرهەمەکانیدا بەرهەمیدەهێنێتەوە، دونیایەک تێیدا ماناکانی ئینسان و ماناکانی ژیان جوانتر و فراوانتر و ئینسانیتر بکات. بێگومان وەک چۆن کاری ڕۆشنبیر ئەوە نییە

بەردەوام وەک ئەکتیڤیستێکی سیاسی لەسەر جادەکان بێت و خەڵک بۆ یاخیبوون بانگبکات، بەهەمانشێوە کاریشی ئەوە نییە هەمیشە لە ژوورەکەیدا دانیشێت و بەسەر کتێب و قەڵەمەکەیدا خەویلێکەوێت. ڕۆشنبیر دەچێتە سەرجادە، بەڵام ئەوکاتە دەچێت کە ڕێزگرتنی ژیان و کەرامەتی ئینسان بکەونە بەر مەترسی و پێلێنانەوە، کاتێک هێزێک لە هێزەکان، ئایدیۆلۆژیایەک لە ئایدیۆلۆژیاکان، ڕاڤەکردنێک لە ڕاڤەکردنەکان دەخوازێت هەموو ئەوانی دیکە بێدەنگبکات و بەناوی هەمووان و لەباتی هەمووان بدوێت، کاتێک شتە جەوهەرییەکان بریندار دەکرێن یان بەر هەڕەشەی بریندارکردن دەکەون، ئەوکات ئەویش وەک هەمووان لەسەر جادەکانە. بەڵام تەنانەت لەوکاتانەشدا بەشداری ڕۆشنبران، وەک دۆبریە دەڵێت، بەشدارییەکی ڕەمزییە و ئەوان هەرگیز ناتوانن وەک ئەو ئەکتیڤیستە سیاسییانە دەستبەکاربن کە بەردەوام خەریکی ڕێکخستنی خۆپیشاندان و کۆکردنەوەی ئیمزا و ناردنی نامەی بەردەوامن بۆ دەربڕینی ناڕەزایی. دۆبریە ڕاستدەکات کە دەڵێت ناکۆکییەکی گەورە لەنێوان کەسایەتی شۆڕشگێڕ و کەسایەتی ڕۆشنبیردا هەیە. تۆ یا بەردەوام لەسەر جادەکانی و خۆپیشاندان و کاری عەمەلی دیاریکراو و بەرجەستە ئەنجام ئەدەیت یان لەناو کتێبخانەکەی خۆتدایت و خەریکی نووسین و لێکۆڵینەوە و کاری فیکریت. لێرەوە ئەو کۆمەڵگایەی بەردەوام ڕۆشنبیرەکانی ناچارن بچنە سەر جادەکان و بەشداربن لە خۆپیشانداندا کۆمەڵگایەکی نەخۆشە، کۆمەڵگایەکە ڕۆژانە بەها جەوهەرییەکانی پاراستنی ژیان و پاراستنی کەرامەتی ئینسانی تێدا وێراندەکرێت. بەم مانایە دەبێت چوونە سەرجادەی ڕۆشنبیران وەک دیاردەیەکی باش تەماشا نەکرێت، وەک ئیلتیزامێک کە دواتر مایەی شانازیکردنبێت، بەپێچەوانەوە دەبێت ئەم مەسەلەیە مایەی شەرمێکی گەورە و نائومێدییەکی قووڵبێت. ئا لەم خاڵەدایە جیاوازی نێوان بەشداربوونی ڕۆشنبیران و بەشداری ئەکتیڤیستە سیاسییەکان لە خۆپیشاندان و ناڕەزاییە کۆمەڵایەتییەکاندا بەدەردەکەوێت.

هەرلێرەدا دەبێت ئەو ڕاستییەشمان لەبەرچاوبێت کۆمەڵگا چەندە پێویستی بە ئەکتیڤیستە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکان هەیە، بەهەمان ئەندازەش پێویستی بەکاری لێکۆڵینەوە و خوێندنەوە و ڕاڤەکردنەکانی ڕۆشنبیران هەیە. لەهەموو حاڵەتێکدا، وەک دۆبریە دەڵێت، نابێت لێکدانەوە عەقڵانییە ڕەخنەییەکان، کە گرنگترین ئەرکی ڕۆشنبیرن، لەگەڵ ئەو غەریزەی شۆڕشەی لەناو هەریەکێکماندایە تێکەڵبکرێت، ڕۆشنبیر کەسێکە ڕێ بەتێکەڵبوونی ئەم دوو ڕەهەندە نادات، بەڵام نکوڵی لەهیچ کامێکیشیان ناکات. بەبۆچوونی من لەڕۆژگاری ئەمڕۆی کوردستانداچەند پێویستمان بە ئەکتیڤیستی سیاسی هەیە ئەوەندەش پێویستمان بە ڕۆشنبیری عەقڵانی هەیە.

بەڵام داخۆ بە ئومێد یان نائومێدم بەرامبەر ئەو دونیاییەی ئەمڕۆکە کۆمەڵگای ئێمە تێیدا دەژی، دەڵێم هەم ئومێد و هەم نائومێدی بەشێکی دانەبڕاوی ژیان خوێن. ڕۆشنبیران بۆئەوەی بتوانن بنووسن و بتوانن بەردەوامبن، دەبێت پێیەکیان لەناو ئومێد و پێیەکەی دیکەیان لەناو نائومێدیدابێت، لەتێکی ڕۆحیان لە مەمەلەکەتی گەشبینیدا نووقمبووبێت و لەتەکەی دیکەشیان لێوانلێوبێت لە نا ئومێدی، هەم ئومێدی زۆر و هەم نائومێدی زۆر ئینسان بەهەڵەدادەبەن. ژیان خۆی چییە جگە لە سەفەرێکی بەردەوام لە ئومێدەوە بەرەو نا ئومێدی و لە نائومێدیشەوە بەرەو ئومێد.